

Serik - Belek Forests and Land Use Changes / Serik - Belek Ormanları ve Arazi Kullanımındaki Değişimler

EMİN GÜZENGE

General Directorate of Forestry, Antalya - Turkey

Abstract

In this paper, the changes in forested area related to use forests for tourism have been studied. The forests in Belek of Serik town was chosen to assess this purpose. In order to examine the spatial changes have been compared the forest management plan of 1997 with the functional forest management plan of 2011. The changes in forested areas as productive and unproductive and the changes in overall area as forestless have been introduced. In this study, the changes in land uses and decreases in the total forest area are showed which was occurred through the establishment of tourism facilities.

Keywords: Forest management plan, forested area, non-forested area, productive forest, unproductive forest

Özet

Bu bildiride Serik ilçesi, Belek bölgesindeki ormanların Turizm amaçlı kullanılması için tahsis edilmesiyle ormanlık ve genel alandaki değişimler ortaya konmuştur. Bu değişimi ortaya koymak için, Belek ormanlarının 1997 yılı orman amenajman planı ile 2011 yılı fonksiyonel orman amenajman planları karşılaştırılarak alansal değişimler ortaya konulmuştur. Ormanlık alandaki değişimler; Verimli, verimsiz ve ormanlık alan olarak, genel alandaki değişimler ise; ormansız ve genel alan olarak ortaya konmuştur. Turizm tesislerinin yapılması ile ormanlık alanda azalmalar ve alan kullanımında da değişimler olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Orman Amenajman Planı, Ormanlık Alan, Ormansız Alan, Verimli Orman, Verimsiz Orman.

1.Giriş

Doğa, insanlar tarafından yaratılmamış canlı ve cansız varlıkların bütünlüğüdür (ÇEPEL,N-1995). Bu bütünlük kendi içerisinde birtakım ekosistemlere ayrılır. Doğa denilen sistemin parçalarına baktığımızda; Orman, Maki, Bozkır, Dağ, Yüksek Dağ, Akarsu, Göl, Sulak Alan, Kıyı ve Deniz gibi ekosistemleri görürüz.

İnsanoğlu doğanın bir parçasıdır. Doğanın içinde bulunan bütün canlı ve cansız varlıklar belli bir denge içerisinde. Dünyanın varoluşu ve insanlık tarihi boyunca, insanlar çeşitli biçimde doğadan (ekosistemlerden) yararlanarak günümüze kadar gelmişlerdir. Doğanın tahribinde en önemli etkenler hızlı nüfus artışı ve endüstrileşmedir. Dünya nüfusu 17 yüzyıla kadar düzenli bir artış göstermiş. Ancak daha sonra ise düzensiz ve hızlı bir artış olmuştur. Endüstri devriminden sonra ise sanayileşme hızlanmış ve bu hızlanma ekosistemleri olumsuz olarak etkilemiştir. İnsanların doğayı kullanma hızı, doğanın kendi kendini yenileme hızını geçmiştir. Bütün bunların sonucu ise günümüzde insanlık çeşitli sağlık ve çevre problemleriyle karşı karşıya gelmiştir. Hızlı nüfus artışı ve sanayileşme insan yaşamının temellerini oluşturan toprak, su ve hava'nın kirlenmesine neden olmuştur.

Ülkemizde ilk orman amenajman planı 1917 yılında Adapazarı, Hendek bölgesinde yapılmıştır. Orman amenajman çalışmaları 1963 yılına kadar klasik yöntemlerle, bu yıldan sonra

ise modern yöntemlerle planlamaya geçmiş ve günümüze kadar uzanan bir süreci yaşamaktadır. Bu sürecin başladığı zamandaki, dünyadaki ve ülkemizdeki ormanlardan faydalanma anlayışı ile günümüzdeki ormanlardan faydalanma anlayışı arasında büyük değişimler olmuştur. Bu zaman süreci içerisinde orman fonksiyonlarına olan toplumsal taleplerin bir kısmı ağırlığını korurken, bir kısmında ise ağırlığının azaldığı görülmektedir.

Önceleri orman amenajman planları odun üretim öncelikli olarak yapılmakta iken, daha sonraları (2005 yılından itibaren) ise ekolojik ve sosyal fonksiyonları da gözetilen planlama anlayışına geçmiştir. Diğer yandan, özellikle 1992 Rio konferansından bu yana Türkiye çevre ve ormancılık konularında uluslararası anlaşmalara imza atarak yükümlülük altına girmiştir. Bu yıla kadar ülke boyutunda düşünülen planlama çalışmaları, uluslararası anlaşmalardan dolayı üzerimize düşen sorumlulukları da planlama çalışmalarına yansıtılmasını beraberinde getirmiştir. Klasik planlamada, orman fonksiyonları ve işletme amaçlarının belirlenmesinde kullanılan ölçütler daha az ve toplumun diğer kesimlerinden de planlama çalışmalarına katılım pek fazla değildi. Fonksiyonel planlama süreci ile bu ölçütler artmış, toplumun diğer kesimlerinden de orman kaynaklarının yönetimi ile ilgili planlama çalışmalarına, toplumdaki çeşitli ilgi gruplarından istekler gelmeye başlamıştır. Planlama çalışmalarında; veri toplama ile karar verme aşamalarındaki işler giderek artan ve karmaşılaşan bir boyut almaya başlamıştır.

2. Çalışma Alanı

2.1. Alanın Tanıtımı

Belek Muhafaza Ormanı, Antalya ili, Serik ilçesi sınırları içerisinde. Kuzeyi; Aksu çayının Antalya-Alanya karayolunu kestiği noktadan doğuya doğru karayolunu takiben Köprü çayına kadar. Doğusu; Köprü çayından güneye doğru Akdeniz'e döküldüğü yere kadar. Güneyi; Köprü çayının Akdeniz'e döküldüğü yerden başlayıp, Aksu çayının denize döküldüğü yere kadar. Batısı; Aksu çayının Akdeniz'e döküldüğü yerden kuzeye doğru Aksu çayının Antalya-Alanya karayolunu kestiği noktada son bulur. Alanın coğrafi mevkisi European 1950 datuma göre; 360 49'04" – 360 56' 30" kuzey enlemleri ile, 300 52' 25" – 310 40' 52" doğu boylamları arasında yer alır. Memleket paftalarında ki yeri; Antalya O 25 b2, Antalya O 25 b3, Antalya O 26 a1, Antalya O 26 a2, Antalya O 26 a3, Antalya O 26 a4 paftaları içerisinde kalmaktadır. Belek Muhafaza Ormanı denizden ortalama yüksekliği 15-20 m arasındadır. En yüksek yeri Dikmen Tepe 51m ile en alçak yeri 0 m ile deniz kenarıdır (ANONİM- 1997).

2.2. Alanın Tarihçesi

Belek Muhafaza Ormanının ilk kuruluş amacı kumul hareketini durdurmak idi. Serik ilçesi, Belek bölgesindeki kumul alanları rüzgarın da etkisiyle, kıydan içerideki tarım yapılan alanları tehdit etmekteydi. Zengin tarım alanlarındaki bu tehdidi ortadan kaldırmak için 1960 yıllarda alan ağırlıklı olarak, fıstıkçamı ve okaliptüs ağaç türleri ile ağaçlandırılarak ormanlık alana dönüştürüldü. Alan ormana dönüştükten sonra, değişik statülere sahip koruma alanları ilan edildi. Bu statüler sırayla:

Devamlı Muhafaza Ormanı, Bakanlar Kurulu Kararı ile 26.06.1970 tarihinde,
Turizm Alanı ilanı, Bakanlar Kurulu Kararı ile 1983 yılında,
Bern Sözleşmesine (20.02.1984) göre ek liste I de yer alan tehlike altında bulunan korunması gereken türler,

Belek Özel Çevre Koruma Bölgesi, Bakanlar Kurulu Kararı ile 22.10.1990 tarihinde,
I derece Doğal Sit Alanı, Koruma Kurulu Kararı ile 31.01.1996 tarihinde,
Önemli Bitki Alanları olarak 1998 yılında belirlenmiş,
Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı

Belek Muhafaza ormanının modern yöntemlerle ilk orman amenajman planı 1964 yılında yapılmış, daha sonraları ise 1974, 1985, 1997 ve son olarak 2011 yılında orman amenajman planı yenilenmiştir. Yapılan planlarda; alan ve servet envanteri yapılıp, faydalanma düzenlenmemiş, koruma fonksiyonu ağırlıklı planlanmıştır. Son yapılan orman amenajman planı (2011), alandaki Turizm yatırımlarından dolayı, “Turizm Amaçlı Ormanlar” olarak planlanmıştır.

3. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın materyalini Belek Muhafaza Ormanlarının 1997 yılı orman amenajman planı ile 2011 yılı fonksiyonel orman amenajman planlarındaki alan envanteri ile ilgili veriler oluşturmaktadır.

3.1. Belek Muhafaza Ormanı, Orman Amenajman Planı (1997-2006)

Alan envanterinin yapılması; Harita Genel Komutanlığının yapmış olduğu (1995 yılı revizyonlu) 1 / 25000 ölçekli eşyüksekti eğrili paftalardan faydalanılmıştır. Bu paftalar üzerine bölge sınırları işlenerek, bu sınır içerisinde kalan dereler, tepeler, sırtlar ve ormancılık çalışmaları ile ilgili diğer bilgiler özel işaretler konmak suretiyle tespit edilir. Bu bilgiler toplu halde aydınlar üzerine (1 / 25000 ölçekli olarak) aynen kopya edilmiştir. Bölgeye ait 1995 yılında çekilmiş hava fotoğrafları ve bundan yorumlanan harita taslağı Amenajman Heyetine verilmiş. Harita taslağı sınırları, pafta üzerine kopyalanarak çalışma alanları ortaya konmuştur. Orman Amenajman Heyeti hava fotoğrafı görüntülerini, yersel çalışmalarla kontrol ederek, alanla ilgili sınırları kesinleştirerek “Meşcere Haritası”nı elde eder. Pafta üzerinde kesinleştirilen meşcere haritası, daha önce sınırları çizilen aydınlar üzerine geçirilir. Aydınlar üzerine çizilen meşcere haritasının, ozaliti çekilir. Çekilen bu ozalit harita üzerinden “Noktalı Saydam Şablon” aracı ile tüm bölme, bölmecik ve ormansız alanda ki poligonlar sayılır. Sayılan bu alanlar Alan Döküm Tablosun da ki ilgili kısma yazılır ve tüm bunların toplanması ile genel alan hektar olarak elde edilir. Alan ölçümleri 0,5 ha hassasiyetle gerçekleştirilmektedir. Alan Döküm Tablosu; Ormanlık ve Ormansız alan olarak ayrılır. Ormanlık alan kendi içerisinde; Verimli orman ve verimsiz orman olarak ikiye ayrılır. Ormansız alanda; Ağaçsız orman toprağı, kum, ziraat ve iskan alanlarının sembolleri ile gösterilir.

3.2. Belek Muhafaza Ormanı, Orman Amenajman Planı (2011- 2020)

Alan envanterinin yapılması; Harita Genel Komutanlığından sağlanan 1 / 25000 ölçekli eşyüksekti eğrili haritalardan yararlanılmıştır. Bu amaçla ArcGIS isimli bilgisayar programı ile, bu haritalar sayısal ortamda koordinat sistemindeki yerlerine taşınmış, bu haritaların üzerine tabakalar halinde, bölge sınırları, bölme sınırları ve meşcere tipi sınırları ile ormancılık çalışmaları ile ilgili diğer bilgiler özel işaretler konmak suretiyle ayrı ayrı sayısal olarak çizilmiştir. Arazi çalışmaları sırasında, bölgeye ait eski meşcere haritasından (1997) ve Google Earth görüntülerinden (2009) yararlanarak taslak meşcere haritaları oluşturulmuştur. Meydana gelen taslak harita yersel çalışmalarla kontrol edilerek, alanla ilgili sınırlar kesinleştirerek “Meşcere Haritası” elde edilir. Bu şekilde elde edilen taslak ve haritalar sayısal hale getirilmiş ve ilgili haritalar bilgisayar ortamında meydana getirilir. Harita üzerinde çizilen; Bölge, bölme ve bölmecik alanları bilgisayar programı tarafından otomatik olarak alan ölçümlerini 0,1 ha hassasiyetle gerçekleştirir. Alan Döküm Tablosu; Ormanlık ve Ormansız alan olarak ayrılır. Ormanlık alan kendi içerisinde; Verimli orman ve verimsiz orman olarak ikiye ayrılır. Ormansız alanda; Ağaçsız orman toprağı, kum, su, tesis, ziraat ve iskan alanlarının sembolleri ile gösterilir.

4. Bulgular ve Tartışma

Orman amenajman planlarında ormanlık alanlar sınıflandırılırken ormanlık ve ormansız alan olarak ayrılır. Ormanlık alan ise kendi içerisinde; verimli ve verimsiz orman olarak ikiye ayrılır.

Verimli Orman: Ağaç tepe çatılarının toprağı % 11-100 arasında örttüğü ormanlık alana, Verimsiz Orman: Ağaç tepe çatılarının toprağı % 1-10 arasında örttüğü ormanlık alana denir.

Belek Muhafaza Ormanı için iki farklı zamanda yapılan Orman Amenajman Planında ki alan envanteri bilgilerini bir araya getirdiğimizde arazi değişiminde ki değişiklikleri görebilmekteyiz (Tablo No:1).

Tablo 1. Belek Muhafaza Ormanındaki Alansal Değişmeler

Orman Amenajman Plan Dönemi	Verimli Orman Alanı (ha)	Verimsiz Orman Alanı (ha)	Ormanlık Alan Toplamı (ha)	Ormansız Alan Toplamı (ha)	Genel Alan Toplamı (ha)
Belek (1997-2006)	1904,0	306,5	2210,5	16982,0	19192,5
Belek (2011-2020)	1114,9	858,5	1973,4	17156,3	19129,7
Fark (ha)	-789,1	+ 552,0	-237,1	+174,3	-62,8
Yüzde (%)	-41,4	+180,1	-10,7	+1,0	-0,3

Tablodaki değişimleri 1997 yılının temel alıp incelediğimizde; Verimli Ormanlık Alan 789,1 ha azaldığını, Verimsiz Ormanlık Alanın 552,0 ha arttığını, Ormanlık Alanın ise 237,1 ha azaldığını görürüz. Genel alanda ise 62,8 ha azalma gözükmemekte. Alansal değişimlerin nedenlerine baktığımızda, Verimli Ormanların azalması; Alanın 1990 yılından itibaren Turizm Bakanlığı tarafından “ Turizm Alanı” ilan edilmesiyle, ilerleyen süreçlerde otel ve golf tesislerinin yapılmasıdır. Verimsiz Ormanların artması; Turizm tesisleri yapılırken bazı sık ormanların, seyreltilmesiyle boşluklu kapalı alan oluşmuştur. Ormanlık alandaki toplam azalma nedeni ise Turizm Tesislerinin yapılmasıdır. Ormansız Alandaki artış; Orman örtüsünün ortadan kaldırılarak, Turizm Tesislerinin yapılmasıdır. Genel alandaki % 0,3 oranında ki farkın nedeni ise; Alan ölçmede kullanılan yöntemlerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. 1997 yılı alan ölçümleri “Noktalı Saydam Şablon” aracı ile 2011 yılı alan ölçümleri ArcGIS isimli bilgisayar programı aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

5. Sonuçlar

Dünyada ve ülkemizdeki gelişmeler sonunda, toplumun orman fonksiyonlarına olan taleplerinin de değişmesine neden olmuştur. Toplumsal talepler birey veya toplumsal çıkar gruplarından(Resmi veya Özel Kurumlar) gelebilir. Belek ormanları ilk kurulduğu 1960 yıllardaki orman fonksiyonu, kumul hareketini durdurmak idi. Bunda da başarı sağlanmıştır. Zaman içerisinde ülkeyi yönetenler bu orman alanı için “Turizm Alanı” fonksiyonu görmesi için alan tahsis yapmıştır. Orman amenajmanının temel görevi gelen bu toplumsal talepleri çok amaçlı faydalanma ilkesi çerçevesinde, en iyi amaca yönelik planlamaktır.

Belek Muhafaza Ormanının 1997 yılı orman amenajman planı ile, 2011 yılı fonksiyonel orman amenajman planlarındaki alan envanteri ile ilgili verilerin karşılaştırılması sonunda, ormanlık alanda azalma olduğu görülmüştür. Ormanlık alanda ki bu azalmaya karşılık; Ülke ve yöre ekonomisine sağladığı Turizm gelirleri ile yöresel istihdam açısından da katkısı büyüktür.

Kaynakça

ÇEPEL,N.,1995: Çevre Koruma ve Ekoloji Terimler Sözlüğü, sayfa: 55.

ANONİM- 1997: Antalya Orman Bölge Müdürlüğü, Serik Orman İşletme Müdürlüğü, Belek Muhafaza Ormanı Amenajman Planı, s:3-4.